

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	Κοινωνικών Επιστημών		
ΤΜΗΜΑ	Κοινωνιολογίας		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Μεταπτυχιακό		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	183-06-13	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	1 ^ο
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Κοινωνικός Αποκλεισμός, Περιθωριοποίηση και Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ <i>σε περίπτωση που οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται σε διακριτά μέρη του μαθήματος π.χ. Διαλέξεις, Εργαστηριακές Ασκήσεις κ.λπ. Αν οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται ενιαία για το σύνολο του μαθήματος αναγράψτε τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας και το σύνολο των πιστωτικών μονάδων</i>	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	5	
<i>Προσθέστε σειρές αν χρειαστεί. Η οργάνωση διδασκαλίας και οι διδακτικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται περιγράφονται αναλυτικά στο (δ).</i>			
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ <i>γενικού υποβάθρου, ειδικού υποβάθρου, ειδίκευσης γενικών γνώσεων, ανάπτυξης δεξιοτήτων</i>	Υποχρεωτικό / Ειδίκευσης γενικών γνώσεων		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	Κοινωνιολογική θεωρία (κοινωνική ανισότητα, κοινωνική διαφοροποίηση, κοινωνικής δομή, ανάπτυξη της αγοράς εργασίας στη σημερινή εποχή, καθώς και γνώσεις γύρω από τις διαδικασίες μετανάστευσης, διαφοροποίησης της σχέσης των δύο φύλων και μεταχείρισης των ευάλωτων ομάδων)		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνικά		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	http://www.soc.aegean.gr/ext-files/pm/mps/etkas-2017-183-06-13-gr.pdf		

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα

Περιγράφονται τα μαθησιακά αποτελέσματα του μαθήματος οι συγκεκριμένες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες καταλλήλου επιπέδου που θα αποκτήσουν οι φοιτητές μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος.

Συμβουλευτείτε το Παράρτημα Α

- Περιγραφή του Επιπέδου των Μαθησιακών Αποτελεσμάτων για κάθε ένα κύκλο σπουδών σύμφωνα με το Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης

- Περιγραφικοί Δείκτες Επιπέδων 6, 7 & 8 του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων Διά Βίου Μάθησης και το Παράρτημα Β
- Περιληπτικός Οδηγός συγγραφής Μαθησιακών Αποτελεσμάτων

Με την περάτωση του εξαμήνου οι φοιτητές/φοιτήτριες θα πρέπει να αναγνωρίζουν τα πολλαπλά φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού:

- 1) ως δομικά αποτελέσματα της λειτουργίας του καπιταλιστικού συστήματος και όχι ως «κοινωνικά ατυχήματα»,
- 2) ως δυναμικές διαδικασίες κατασκευής και επιμερισμού των κοινωνικών ανισοτήτων σε όλα τα κοινωνικά πεδία εξουσίας και όχι ως απλές στατι(στι)κές καταστάσεις πραγμάτων,
- 3) ως δυνητικές μορφές συλλογικής σύγκρουσης διαμέσου της διάρρηξης του πολιτισμικού αποκλεισμού των ομάδων, δηλαδή τη δυνατότητά τους να νοηματοδοτούν αυτόνομα και σύμφωνα με τις δικές τους ιδιαίτερες ανάγκες τα δεδομένα του βίου (χώρος, χρόνος, σχέσεις, δράσεις κτλ).

Γενικές Ικανότητες

Λαμβάνοντας υπόψη τις γενικές ικανότητες που πρέπει να έχει αποκτήσει ο πτυχιούχος (όπως αυτές αναγράφονται στο Παράρτημα Διπλώματος και παρατίθενται ακολούθως) σε ποια / ποιες από αυτές αποσκοπεί το μάθημα;

Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών, με τη χρήση και των απαραίτητων τεχνολογιών
 Προσαρμογή σε νέες καταστάσεις
 Λήψη αποφάσεων
 Αυτόνομη εργασία
 Ομαδική εργασία
 Εργασία σε διεθνές περιβάλλον
 Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον
 Παράγωγή νέων ερευνητικών ιδεών

Σχεδιασμός και διαχείριση έργων
 Σεβασμός στη διαφορετικότητα και στην πολυπολιτισμικότητα
 Σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον
 Επίδειξη κοινωνικής, επαγγελματικής και ηθικής υπευθυνότητας και ευαισθησίας σε θέματα φύλου
 Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής
 Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης

.....

Άλλες...

.....

Ομαδική εργασία
 Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον
 Παράγωγή νέων ερευνητικών ιδεών
 Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής
 Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Βασικός στόχος του μαθήματος είναι να επισημανθεί, περιγραφεί και αναλυθεί στις επιμέρους όψεις του το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού στις σύγχρονες κοινωνίες. Το μάθημα θεωρείται εισαγωγικό στη μελέτη των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων σε τοπικό επίπεδο, στο μέτρο που επιτρέπει να συλλάβουμε, κατ' αρχάς σε θεωρητική και εννοιολογική βάση, τις ευρύτερες κοινωνικές, πολιτικές, πολιτισμικές και διοικητικές διαδικασίες που παράγουν και αναπαράγουν το φαινόμενο του αποκλεισμού ως αρνητική δυναμική της κοινωνικής συμβίωσης και των κοινωνικών σχέσεων. Επομένως, στο πλαίσιο του μαθήματος δεν θα περιοριστούμε στην εννοιολόγηση του κοινωνικού αποκλεισμού αποκλειστικά ως αδυναμίας στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, αλλά θα επεκταθούμε σε όλες τις διαστάσεις του: Αποκλεισμός από την αγορά εργασίας, αποκλεισμός από τις διαδικασίες παραγωγής και διάδοσης της γνώσης και του πολιτισμικού κεφαλαίου, αποκλεισμός από συμμετοχικές διαδικασίες πολιτικής επιρροής, αποκλεισμός από βιωματικές πρακτικές ισότιμης κοινωνικής συμβίωσης (π.χ. ρατσισμός).

Όλες οι παραπάνω διαδικασίες αποκλεισμού θα εξετασθούν ως συναρτώμενες μεταβλητές, με την έννοια ότι η μια επηρεάζει την άλλη δημιουργώντας μια σπειροειδή δυναμική αποκλεισμού που αναπαράγει (συχνά με διευρυμένο τρόπο) τη συνολική κοινωνική υποβάθμιση του ατόμου και των σχέσεών του.

Παράλληλος στόχος του μαθήματος είναι να αναδείξει τη συλλογική διάσταση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού, δηλαδή να προσδιορίσει τις κοινωνικές ομάδες που υφίστανται ή είναι πιο πιθανό να υποστούν τον αποκλεισμό και να περιγράψει και αναλύσει τα χαρακτηριστικά τους συνδέοντάς τα με τον πολλαπλό χαρακτήρα του αποκλεισμού (γυναίκες, άνεργοι, φτωχοί εργαζόμενοι, 'δομικά άνεργοι', νέοι, μετανάστες, πρόσφυγες, τσιγγάνοι, μονογονεϊκές οικογένειες, γεωγραφικά αποκλεισμένοι, ανάπηρα άτομα, χρήστες ουσιών). Η ανάδειξη της συλλογικής διάστασης του αποκλεισμού προϋποθέτει εκτός από την ανάλυση των δομικών διαδικασιών της διαδικασίας αποκλεισμού και την ανάλυση μιας θετικής διάστασης, που είναι οι συλλογικές δράσεις τις οποίες ενίοτε αναπτύσσουν οι αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες προκειμένου να διαρρήξουν τον αποκλεισμό τους. Στο πλαίσιο αυτό θα εκτεθούν ορισμένες τέτοιες περιπτώσεις συλλογικής δράσης.

Το μάθημα εμφανίζει συνέργεια με τα υπόλοιπα μαθήματα του μεταπτυχιακού προγράμματος και ειδικότερα με τα μαθήματα της κοινωνικής πολιτικής και της ποιότητας ζωής, υπό την έννοια ότι διερευνά το κοινωνικό υπόβαθρο και τους μηχανισμούς παραγωγής των συλλογικοτήτων με τα προβλήματα των οποίων οφείλει να αναμετρηθεί οποιοσδήποτε φορέας, θεσμικός (υπερεθνικοί οργανισμοί, κρατική διοίκηση, περιφερειακά όργανα και τοπική αυτοδιοίκηση) ή μη θεσμικός (κοινωνικά κινήματα, μη κυβερνητικοί οργανισμοί, κινήσεις πολιτών), που προσεγγίζει όψεις της κοινωνικής πολιτικής και της ποιότητας ζωής σε αντίστοιχα πλαίσια.

(3) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

<p>ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ <i>Πρόσωπο με πρόσωπο, Εξ αποστάσεως εκπαίδευση κ.λπ.</i></p>	<p>Πρόσωπο με πρόσωπο</p> <p>Το μάθημα θα έχει χαρακτήρα σεμιναριακό. Η διεξαγωγή του μαθήματος θα γίνει με διαλέξεις, αναζήτηση νέων γραπτών και ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης, συζητήσεις στην αίθουσα και προετοιμασία εργασιών που θα παρουσιάσουν φοιτητές και φοιτήτριες. Συγκεκριμένα, στις τρεις πρώτες συναντήσεις θα υπάρξουν διαλέξεις εισαγωγικές στον κοινωνικό αποκλεισμό (βλ. αναλυτικό πρόγραμμα). Παράλληλα, στη διάρκεια αυτών των τριών πρώτων εβδομάδων οι φοιτητές/φοιτήτριες ενημερώνονται βιβλιογραφικά γύρω από τον κοινωνικό αποκλεισμό με τρεις τρόπους. Πρώτον, με τη βιβλιογραφία που δίνει ο συντονιστής, δεύτερον με αναζήτηση σε βιβλιοθήκες (πχ. στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Αιγαίου) και τρίτον με αναζήτηση πηγών από το διαδίκτυο. Στόχος αυτής της διαδικασίας είναι να διαμορφωθούν ομάδες κυρίως των τριών ατόμων οι οποίες, κατά το δυνατόν σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων, θα αναλάβουν να προσδιορίσουν θεματικά και βιβλιογραφικά, να επεξεργαστούν και να διαμορφώσουν ένα τελικό κείμενο - εργασία σχετικό με μια από τις διαστάσεις ή τις όψεις του φαινομένου του αποκλεισμού. Δηλαδή, η κάθε ομάδα εργάζεται σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα σχετικό με τον κοινωνικό</p>
--	--

	<p>αποκλεισμό και ταυτόχρονα βρίσκει βιβλιογραφία σχετική με αυτό και σχολιάζει σε τρεις - τέσσερις σειρές το αντικείμενο της κάθε βιβλιογραφικής πηγής που βρίσκει. Παράλληλα, οι ομάδες επεξεργάζονται τις εργασίες στο περιεχόμενό τους και συζητούν, στη διάρκεια των συναντήσεων που έπονται των τριών πρώτων εισαγωγικών διαλέξεων, τα πρώτα στοιχεία που συνέλεξαν, προσπαθώντας να απαντήσουν σε αρχικά ερωτηματικά και να διαυγάσουν εννοιολογικές και μεθοδολογικές απορίες που γεννώνται στη διάρκεια της δουλειάς τους. Για το σκοπό αυτόν απαιτείται η κατά το δυνατόν εκτενέστερη και πληρέστερη παρουσία των υπό συζήτηση θεμάτων που φέρνει στη συλλογική συζήτηση η κάθε ομάδα και, φυσικά, η ενεργός συμμετοχή όλων σε όλες τις συζητήσεις και όχι μονάχα η συμμετοχή των ατόμων στις συζητήσεις που αφορούν τη δική τους εργασία. Έτσι, θα αξιοποιηθούν οι 4 ή 5 συναντήσεις που θα ακολουθήσουν τις 3 πρώτες εισαγωγικές διαλέξεις. Στη αρχή κάθε τέτοιας συνάντησης θα υπάρχει μια σύντομη εισαγωγή του συντονιστή στο υπό συζήτηση αντικείμενο (για τον λόγο αυτό η ομάδα που πρόκειται να παρουσιάσει θα έρχεται σε επαφή με τον συντονιστή δύο μέρες πριν τη συζήτηση) και θα ακολουθεί η παρουσίαση της ομάδας και η συλλογική συζήτηση. Σκοπός των συζητήσεων είναι αφενός να βοηθηθούν οι ομάδες να διαμορφώσουν καλύτερη αντίληψη του ζητήματος που επεξεργάζονται, αφετέρου να αποκτήσουν όλοι οι συμμετέχοντες μια σφαιρική σύλληψη του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού. Στις τελευταίες 3 ή 4 συναντήσεις θα γίνει η τελική παρουσίαση των ολοκληρωμένων εργασιών των ομάδων, τόσο στο περιεχόμενο της επεξεργασίας (της οποίας τα τεχνικά χαρακτηριστικά θα δοθούν στην αίθουσα), όσο και στη βιβλιογραφική ενημέρωση τη σχετική με το εκάστοτε θέμα.</p>																	
<p>ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ <i>Χρήση Τ.Π.Ε. στη Διδασκαλία, στην Εργαστηριακή Εκπαίδευση, στην Επικοινωνία με τους φοιτητές</i></p>	<p>Χρήση Τ.Π.Ε. στην επικοινωνία με τους φοιτητές</p>																	
<p>ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ <i>Περιγράφονται αναλυτικά ο τρόπος και μέθοδοι διδασκαλίας. Διαλέξεις, Σεμινάρια, Εργαστηριακή Άσκηση, Άσκηση Πεδίου, Μελέτη & ανάλυση βιβλιογραφίας, Φροντιστήριο, Πρακτική (Τοποθέτηση), Κλινική Άσκηση, Καλλιτεχνικό Εργαστήριο, Διαδραστική</i></p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="624 1722 959 1794">Δραστηριότητα</th> <th data-bbox="959 1722 1292 1794">Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="624 1794 959 1827">Διαλέξεις</td> <td data-bbox="959 1794 1292 1827">39 ώρες</td> </tr> <tr> <td data-bbox="624 1827 959 1899">Μελέτη & ανάλυση βιβλιογραφίας</td> <td data-bbox="959 1827 1292 1899">66 ώρες</td> </tr> <tr> <td data-bbox="624 1899 959 1933">Συγγραφή εργασίας</td> <td data-bbox="959 1899 1292 1933">20 ώρες</td> </tr> <tr> <td data-bbox="624 1933 959 1966"></td> <td data-bbox="959 1933 1292 1966"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="624 1966 959 2000"></td> <td data-bbox="959 1966 1292 2000"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="624 2000 959 2033"></td> <td data-bbox="959 2000 1292 2033"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="624 2033 959 2067"></td> <td data-bbox="959 2033 1292 2067"></td> </tr> </tbody> </table>	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου	Διαλέξεις	39 ώρες	Μελέτη & ανάλυση βιβλιογραφίας	66 ώρες	Συγγραφή εργασίας	20 ώρες									
Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου																	
Διαλέξεις	39 ώρες																	
Μελέτη & ανάλυση βιβλιογραφίας	66 ώρες																	
Συγγραφή εργασίας	20 ώρες																	

<p>διδασκαλία, Εκπαιδευτικές επισκέψεις, Εκπόνηση μελέτης (project), Συγγραφή εργασίας / εργασιών, Καλλιτεχνική δημιουργία, κ.λπ.</p> <p>Αναγράφονται οι ώρες μελέτης του φοιτητή για κάθε μαθησιακή δραστηριότητα καθώς και οι ώρες μη καθοδηγούμενης μελέτης σύμφωνα με τις αρχές του ECTS</p>		
	Σύνολο Μαθήματος	125 ώρες
<p>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ</p> <p>Περιγραφή της διαδικασίας αξιολόγησης</p> <p>Γλώσσα Αξιολόγησης, Μέθοδοι αξιολόγησης, Διαμορφωτική ή Συμπερασματική, Δοκιμασία Πολλαπλής Επιλογής, Ερωτήσεις Σύντομης Απάντησης, Ερωτήσεις Ανάπτυξης Δοκιμίων, Επίλυση Προβλημάτων, Γραπτή Εργασία, Έκθεση / Αναφορά, Προφορική Εξέταση, Δημόσια Παρουσίαση, Εργαστηριακή Εργασία, Κλινική Εξέταση Ασθενούς, Καλλιτεχνική Ερμηνεία, Άλλη / Άλλες</p> <p>Αναφέρονται ρητά προσδιορισμένα κριτήρια αξιολόγησης και εάν και που είναι προσβάσιμα από τους φοιτητές.</p>	<p>Ελληνικά</p> <p>Συμμετοχή σεμιναριακού τύπου</p> <p>Γραπτή εργασία</p> <p>Δημόσια παρουσίαση</p> <p>Η αξιολόγηση των συμμετεχόντων θα γίνει με τρεις τρόπους. Κατ' αρχάς, βαθμολογώντας την ενεργό παρουσία και συμμετοχή όλων σε όλες τις συζητήσεις (30%). Κατά δεύτερο λόγο, βαθμολογώντας την πληρότητα των παρατιθέμενων βιβλιογραφικών πηγών και τη σαφήνεια του σχολιασμού τους (20%). Και, τρίτον, βαθμολογώντας την ποιότητα της τελικής εργασίας (50%).</p>	

(4) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Προτεινόμενη Βιβλιογραφία:

A) Βασική βιβλιογραφία:

Atkinson, A. B. 1998: Poverty in Europe. Oxford: Blackwell.

Atkinson, R. & Davoudi S. 2000: "The Concept of Social Exclusion in the European Union: Context, Development and Possibilities". Journal of Common Market Studies, 38 (3), 427-448.

Bloch, A. & C. Levy 1999: Refugees, Citizenship and Social Policy in Europe. London: McMillan Press.

Brown, Ph. & Crompton R. (eds.) 1994: A New Europe: Economic Restructuring and Social Exclusion. London: University College London.

Byrne, D. 2002: Social Exclusion. Buckingham: Open University Press.

Castel, R. 1996: «Les marginaux dans l'histoire» στο Μάτσα, Κ. (2000) Απόταξη, περιθωριοποίηση, κοινωνικός αποκλεισμός. Κρίση και 'διαχείριση', Τετράδια Ψυχιατρικής, 69, σσ. 77.

Chamberlayne, P., et al (eds.) 2002: Biography and Social Exclusion in Europe, London: Polity.

Geddes, M. – Benington J. (eds.) 2001: Local Partnership and social exclusion in the European Union. New Forms of Local Social Governance? London: Routledge).

- Clogg, R. (ed.), 2002: *Minorities in Greece - aspects of a plural society*. London: Hurst and Co.
- Gough, J. et. al. 2006: *Spaces of Social Exclusion*, Routledge, UK, 1-2. 6.
- Farrar, M. 2004: "Social Movements and the Struggle over 'Race'. In Todd, Malcolm J. and Gary Taylor (eds.), *Democracy and Participation – Popular Protest and New Social Movements*. London: merlin Press. (Site: <http://www.maxfarrar.org.uk/docs/StruggleOverRaceMerlin1.pdf>).
- Hardt, M. & T. Negri 2011: *CommonWealth*. Cambridge: Belknap Harvard.
- Kennett, P. 1994: "Modes of Regulation and the Urban Poor". *Urban Studies*, 31 (7), 1017-1031.
- Kipling D. et al (eds) 2005: *The social outcast, ostracism social exclusion rejection and bullying*, Psychology Press, New York, 2-3.
- Koopmans, R. & Statham, P. 1999: "Challenging the Liberal Nation-State: Postnationalism, Multiculturalism, and the Collective Claims-Making of Migrants and Ethnic Minorities in Britain And Germany". *American Journal of Sociology*, 105, 3, 652-696.
- Levitas, R. 1998: *The Inclusive Society: Social Exclusion and New Labour*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Levitas, R. 2003: "The Idea of Social Inclusion", Social Inclusion Research Conference, March 27-28, Canadian Council on Social Development and Human Resources Development Canada.
- McAdam, D., McCarthy J. D., Zald M. 1996: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mingione, E. (ed.), 1996, *Urban Poverty and the Underclass*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Melucci, A. 1996: *The Playing Self: Person and Meaning in the Planetary Society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Melucci, A. 1966: *Challenging Codes. Collective Action in the Information Age*. Cambridge/New York: Cambridge University Press.
- Piven, F. & Cloward A. R. 1977: *Poor Peoples Movements. Why They Succeed, How They Fail*. New York: Vintage Books.
- Riggins, S. H. (ed.) 1997: *The Language and politics of Exclusion. Others in discourse*. California: Sage Publications.
- Sen, A. 2000: "Social Exclusion: Concept, Application, and Scrutiny", Asian Development Bank.
- Statham, P. 1999: "The Political Mobilization by Minorities in Britain: outcomes, side effects and negative feedbacks of 'Race relations'. Paper for the Joint Sessions of Workshops, European Consortium for Political Research, Mannheim, 26th-31st March.
- Taylor-Gooby, P. 2001: "Sustaining state welfare in hard times: who will foot the bill?" *Journal of European Social Policy*, 11 (2), 133-147 (HEALLink).
- Tsakoglou P. & Papadopoulos F. 2002, "Aggregate Level and Determining Factors of Social Exclusion in Twelve European Countries". *Journal of European Social Policy*, 12 (3), 211-225.
- Wacquant, L. 2007: *Urban Outcasts. A comparative sociology of Advanced Marginality*, London: Polity.
- Welshman, J. 2006: *Underclass. A History of the Excluded 1880-2000*, London: Continuum.
- Williams, K. D. 1997: «Social ostracism», in Kowalski R. M. (ed.), *Aversive interpersonal behaviors*, Plenum, New York, 133-170.
- Wright, E.O. (ed.) 1989: *The debate on Classes*, London: Verso.
- Wright E.O. (ed.) 2005: *Approaches to Class Analysis*, Cambridge: Cambridge University Press.

Xiberras, M. 1993: Les Theories de l' Exclusion. Paris: Meridien Klincksieck.

Β) Συμπληρωματική βιβλιογραφία:

- Αλεξίου, Θ. 1999, Περιθωριοποίηση και ενσωμάτωση: Η κοινωνική Πολιτική ως Μηχανισμός Ελέγχου και Κοινωνικής Πειθάρχησης. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Αράπογλου, Β. 2005: «Καθεστώς Αποκλεισμού οι Αλήθειες και οι Παραλλαγές τους». Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 118Γ, 31-58.
- Bauman, Z. 2002: Η Μετανεωτερικότητα και τα Δεινά της. Αθήνα: Ψυχογιός.
- Bauman, Z. 2005: Σπαταλημένες Ζωές: Οι Απόβλητοι της Νεωτερικότητας, Αθήνα: Κατάρτι.
- Βενιέρης, Δ., Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002. Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, Πολιτικές ένταξης των Μεταναστών: Η Ευρωπαϊκή εμπειρία, ΙΜΕΠΟ, Αθήνα, 2006.
- Βεργέτη, Μ. 1999: Παλιννόστηση και Κοινωνικός Αποκλεισμός. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- ΓΓΝΓ 2000: Λευκή βίβλος για τη Νεολαία, πορίσματα. Αθήνα.
- Γεωργούλας, Σ. 2003: Αποκλίνουσα Συμπεριφορά Νέων. Αθήνα: Εκκρεμές.
- Crouch, C. 2006: Μεταδημοκρατία. Αθήνα: Εκκρεμές.
- Galbraith, J. K. 1970: Η Κοινωνία της Αφθονίας, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Δεδουσόπουλος, Α. 2004: Η Κρίση στην Αγορά Εργασίας: ρύθμιση-ευελιξίες-απορρύθμιση, τόμος Α', Θεωρίες της Ανεργίας, Αθήνα, Τυπωθήτω -Γιώργος Δαρδανός.
- ΕΚΕΜ, (επιμ. Κ. Γ. Βγενόπουλος) 1998: Πρόσφυγες και Μετανάστες στην Ελληνική Αγορά Εργασίας. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 1990: Ειδικό Τεύχος 73(Α): Διανομή Εισοδήματος και Οικονομικές Ανισότητες.
- Hardt, M. & T. Negri 2002: Αυτοκρατορία. Αθήνα: Scripta.
- Ζαϊμάκης, Γ. 2005: «Κοινωνικός Αποκλεισμός και Δίκτυα Προστασίας στη Σύγχρονη Πόλη», στο Ζαϊμάκης Γ.- Κανδυλάκη Α.(επιμ.), Δίκτυα Κοινωνικής Προστασίας, Μορφές Παρέμβασης σε Ευπαθείς Ομάδες και σε Πολυπολιτισμικές Κοινότητες. Αθήνα: Κριτική, σσ. 67-91.
- Ίδρυμα Σάκη Καράγεωργα: Σ., Γεωργακόπουλος Θ., Καραντινός Δ., Λοϊζίδης Γ., Μπούζας Ν., Υφαντόπουλος Γ., Χρυσάκης Μ. 1990: Διαστάσεις της Φτώχειας στην Ελλάδα, Τόμοι Α & Β, Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, Από την Κοινωνική Ευπάθεια στον Κοινωνικό Αποκλεισμό, ΙΝΕ – ΜΕΛΕΤΕΣ, Αθήνα, 2002.
- Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, Οι εργασιακές σχέσεις στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Ετήσια Έκθεση 2009, http://www.inegsee.gr/sitefiles/studies/EKTHESH_KOYZHS.pdf.
- Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Η Ελληνική οικονομία και η απασχόληση. Ετήσια Έκθεση 2011, http://www.inegsee.gr/sitefiles/studies/EKTHESH_13.pdf.
- Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, Πολιτικές ένταξης των Μεταναστών: Η Ευρωπαϊκή εμπειρία, ΙΜΕΠΟ, Αθήνα, 2006.
- Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, Μεταναστευτική Πολιτική. Η Ευρωπαϊκή Εμπειρία, ΙΜΕΠΟ, Αθήνα, 2007.
- Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, Μετανάστευση της Ελλάδας: Εμπειρίες – Πολιτικές – Προοπτικές, ΙΜΕΠΟ. Αθήνα, 2008.
- Κακλαμάνη, Σ., Παπαδάκης, Μ., Τσίμπος, Κ. 2005: «Μακροχρόνια ανεργία και κοινωνικός αποκλεισμός στην Ελλάδα», στο Τσομπάνογλου, Γ., Κορρές, Γ., Γιαννοπούλου, Ι. (επιμ.), Κοινωνικός αποκλεισμός και πολιτικές ενσωμάτωσης, Αθήνα, Παπαζήσης, σσ. 77-97.
- Καραμεσίνη Μ 2004: «Ανεργία, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός στην Ελλάδα», στο Πετμεζίδου, Μ., Παπαθεοδώρου, Χ. (επιμ.), Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός, Αθήνα, Εξάντας, σσ. 399-224.
- Καραντινός, Δ., Μαράτου-Αλιμπράντη, Λ., Φρονίμου, Ε. (επιμ.) 1996: Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα: Κύρια Θέματα και Προσδιορισμός Προτεραιοτήτων Πολιτικής, Τόμοι Α & Β, Αθήνα: ΕΚΚΕ.

- Κασιμάτη, Κ., (επιμ.) 1998: Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία. Αθήνα: Gutenberg.
- Κογκίδου, Δ. 1995: Μονογονεϊκές οικογένειες πραγματικότητα- προοπτικές- κοινωνική πολιτική. Αθήνα: Νέα Σύνορα.
- Κρητικίδης Γ. 2011: «Η απασχόληση κατά ηλικιακές ομάδες στην ΕΕ-27», Ενημέρωση ΙΝΕ-ΓΣΕΕ τ. 185 http://www.inegsee.gr/sitefiles/magazine/ESOTERIKO_185.pdf.
- Κωνσταντοπούλου, Χρ. (επιμ) 1999: 'Εμείς' και οι 'Άλλοι'. Αναφορά στις Τάσεις και τα Σύμβολα. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Μαρξ, Κ. 1978 [1872]: Το Κεφάλαιο, τ. 1., Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.
- Μελούτσι, Α. 2002: Κουλτούρες στο Παιχνίδι. Διαφορές για να Συμβιώσουμε. Αθήνα: Gutenberg.
- Mouffe, C. 2004: Το Δημοκρατικό Παράδοξο. Αθήνα: Πόλις.
- Μπάουμαν, Ζ. 2004β: Η Εργασία, ο Καταναλωτισμός και οι Νεόπτωχοι. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Offe, C. 1985: Disorganized Capitalism. Contemporary Transformations of Work and Politics. Cambridge: Polity Press.
- Offe, C. 1993: Κοινωνία της Εργασίας; Αθήνα: Νήσος.
- Oliver, M. 2009: Αναπηρία και Πολιτική. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Παναγιωτόπουλος, Ν. 2005: Η οδύνη των ανέργων, Αθήνα: Πολύτροπον.
- Παπαδοπούλου, Δ. 2004: «Η Φύση του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελληνική Κοινωνία», στο Πετμεζίδου, Μ.- Παπαθεοδώρου, Χ.(επιμ.), Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός. Αθήνα: Εξάντας, σσ. 367-398.
- Πετμεζίδου Μ., Παπαθεοδώρου Χρ. (επιμ.) 2004: Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αθήνα: Εξάντας.
- Πολάνυι, Κ. 2001: Ο Μεγάλος Μετασχηματισμός. Αθήνα: Νησίδες.
- Πουλιαντζάς, Ν. 1984: Οι κοινωνικές τάξεις στο σύγχρονο καπιταλισμό, Αθήνα: Θεμέλιο.
- Rifkin, J. 1996: Το Τέλος της Εργασίας και το Μέλλον της. Η Δύση του Παγκόσμιου Εργατικού Δυναμικού και το Χάραμα της Μετά-Την-Αγορά Εποχής. Αθήνα: Νέα Σύνορα – Λιβάνη.
- Rosanvallon, P. 2003: Το Νέο Κοινωνικό Ζήτημα. Επανεξετάζοντας το Κράτος Πρόνοιας. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Τσάκαλος Μ., Η Σύγχρονη Ελληνική Μετανάστευση μεταξύ Θεωρίας και Εμπειρίας, εκδ. Αιγέας, Χίος 2008.
- Τσουκαλάς, Κ. 1986: Κράτος, κοινωνία εργασία στη μεταπολεμική Ελλάδα, Αθήνα: Θεμέλιο.
- Wallerstein I. 2009: Για να καταλάβουμε τον Κόσμο μας. Εισαγωγή στην Ανάλυση των Κοσμοσυστημάτων. Αθήνα: Θύραθεν.
- Φερώνας, Α. 2004: Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός σε Ευρώπη και Ελλάδα: Έννοιες, Αντιλήψεις, Πολιτικές. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλα.
- Ψημμένος Ι. & Σκαμνάκης, Χ. Οικιακή εργασία των Μεταναστριών και Κοινωνική προστασία, Παπαζήση, Αθήνα, 2008.
- Ψημίτης, Μ. «Θεσμικοί και συγκρουσιακοί προσανατολισμοί στα κοινωνικά κινήματα: σχέσεις και διαφορές μεταξύ μη κυβερνητικών οργανώσεων και κοινωνικών κινήματων βάσης», Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τ. 32, Δεκέμβριος 2009, σσ. 64-94.
- Ψημίτης, Μ. «Στην 'κοινωνία των πολιτών' οι 'πολίτες' ενάντια στους 'εξεγερμένους': Οι διαφορές οργάνωσης, ταυτότητας και δράσης μεταξύ ΜΚΟ και κοινωνικών κινήματων», εισήγηση στη συλλογική έκδοση πρακτικών του 2ου Συνεδρίου Διοικητικών Επιστημόνων με τίτλο: Σύγχρονες Τάσεις στη Διοικητική Επιστήμη: 'Νέα Δημόσια Διοίκηση', Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Κοινωνία των Πολιτών, (Χίος Οκτώβριος 2007) εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα, 2009, σσ. 967-988.
- Ψημίτης, Μ. 1999: «Η Ατομική Επιλογή ως Παράγοντας Πολιτισμικής Ταυτότητας σε Συνθήκες Πολυπλοκότητας: Η Περίπτωση της Αλληλεγγύης». Σε Χρυσούλα Κωνσταντοπούλου κ.ά (επιμ.), 'Εμείς' και οι 'Άλλοι'. Αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα, 85-106. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γ. Δαρδανός, 85-107.

Ψημίτης, Μ. 1999: «Εργασία, Χρόνος, Ταυτότητα και Αλληλεγγύη: Μεταβολές Αξιών και Νεολαιίστικο Κίνημα». Σύγχρονα Θέματα, τεύχος 71-72, Δεκέμβριος, 162-170.

Ψημίτης, Μ. 2002: «Εισαγωγή» σε Α. Μελούτσι, Κουλτούρες στο Παιχνίδι. Αθήνα: Gutenberg.

Ψημίτης, Μ. 2006: Εισαγωγή στα Σύγχρονα Κοινωνικά Κινήματα, Αθήνα, Ατραπός.

Ψημίτης Μ. 2017: Κοινωνικά Κινήματα στην Καθημερινή Ζωή. Θεσσαλονίκη: εκδ. Τζιόλα.

- Συναφή επιστημονικά περιοδικά:

DFID Social Exclusion Review, LSE

Social Policy and Society, UK

International Journal of Sociology and Social Policy

Journal of Social Policy

Social Inclusion (peer-reviewed open access journal)

Etc.